

stvar samega avtorja, temveč gre bolj na račun koncepta zbirke, ki se mu avtor prilagaja. Sprašujemo se namreč, ali je zunanja oblika biografije, ki je seveda v glavnih potezah kronološko urejena, najprimernejša za prikaz osebnosti, katere življenje je tako nerazburljivo in daje tako malo fabulativno privlačne snovi, po drugi strani pa tudi narava njenega dela ne dopušča, da bi špekulirali z morebitnimi opisi intuitivnega, celo iracionalnega umetniškega ustvarjanja in jih povezovali z emocionalnim doživljanjem ustvarjalca, kar pogosto srečujemo v umetniških biografijah. Gre skratka za težave z življenjepisom kabinetnega učenjaka, kjer mora biti teža prikaza na umskem, duhovnem delu. Načelno sicer govorijo dobri razlogi v prid življenjepisnega koncepta, ki je laže dojemljiv in bolj privlačen za kar najširše občinstvo, h kakršnemu se očitno želi obračati zbirka Znameniti Slovenci. Stvar bi bila pač dosti lažja, ko bi se zaželeno popularizacija lahko zmeraj opirala na že opravljeno in svojim lastnim kriterijem zvesto, a zato pač teže berljivo znanstveno obravnavo. V našem primeru skuša knjiga ustreči obema zahtevama. Vendar bi bilo za znanstveno zainteresiranega bralca najbrž bolje, ko bi bila tudi po svoji zunanji obliki bolj prilagojena temu, kar po svojem jedru nedvomno je – namreč prva znanstvena monografija o Matiju Čopu.

D. Dolinar

Jože Pogačnik:
PARAMETRI IN PARALELE
Partizanska knjiga,
Ljubljana, 1978.

V knjigi zbrane študije so nastajale v prvi polovici 70. let in bile prvotno prebrane kot referati na različnih znanstvenih srečanjih, delno pa tudi že objavljene v strokovnem tisku. Obravnavajo nekatera vprašanja slovenske književnosti 19. stoletja, ki so povezana z njenimi glavnimi smermi in osrednjimi osebnostmi od Kopitarja in Prešerna do Cankarja. V celoto jih družijo

prizadevanje, najti vzporednice med slovensko literarno problematiko in podobnimi pojavi drugje, pričemer naj bi to iskanje razkrivalo osrednji predmet – slovensko književnost – prav v njeni »neponovljivi enkratnosti in nezamenljivi verodostojnosti«. Avtor povezuje konkretne literarne pojave z estetskimi in svetovnonazorskimi pogledi ustvarjalcev, jih tipološko razvršča glede na sorodnosti in razlike ali jim išče vire v skupnem idejnem oziroma duhovno- in družbenozgodovinskem položaju. Gre torej za svojevrstno aplikacijo primerjalne metode na območje, ki v glavnem zajema razmerja med slovensko in drugimi jugoslovanskimi, delno pa tudi nekaterimi evropskimi književnostmi. Avtor poskuša svoja izhodišča, opredelitev predmetnega območja in izbor postopkov obravnave vsaj deloma tudi metodološko tematizirati in načelno utemeljiti, zlasti v uvodnem tekstu – kratkem shematičnem pregledu slovenske povojne literature in literarne vede – in pa v študiji o primerjalnem načelu pri Ivanu Prijatelju. Največ pozornosti zbuja s tem, da ponovno uvaja analogične in antitetične paralelizme, torej vzporejanje v ožjem pomenu besede, ki ga je teorija naše literarne vede nekoč že zavrnila. Ta poskus se zdi na prvi pogled dokaj problematičen in bi ga bilo vsekakor treba podrobneje pretestiti. Isto velja za kategorijo tipologije. Marsikatera študija bolj zastavlja ali nakazuje teze, kakor da bi jih izčrpno in prepričljivo izvajala in utemeljevala; to se sicer da razložiti, če pomislimo na nastanek in prvotni namen teh spisov. Knjiga seveda prinaša vrsto avtorjevih ugotovitev in pogledov na posamezne obravnavane osebnosti in probleme, ki jih bo strokovna kritika nemara še podrobneje ocenila. Toda ne glede na dognanja takšnega pretresa je mogoče s posebnega vidika naše stroke imeti knjigo za svojevrsten izziv k podrobnejšemu kritičnemu razmišljanju o večji ali manjši ustreznosti teoretičnih zamisli primerjalne literarne vede, ki se ta čas pojavljajo v našem prostoru, in o možnostih za

praktično aplikacijo takšnih (ali pa tudi čisto drugačnih) izhodišč na našem konkretnem literarnozgodovinskem gradivu.

D. Dolinar

Jan Mukafovský:
ESTETSKE RAZPRAVE
Slovenska Matica,
Ljubljana, 1978.

Zanimanje za strukturalizem je bilo pred leti tudi pri nas precej močno. Šlo je za zahodnoevropski, predvsem francoski strukturalizem, ki je poleg svojih lastnih dosežkov v filozofiji, sociologiji, antropologiji, teoriji umetnosti in lingvistiki ustvarjalno posredoval tudi izsledke starejših in novejših strukturalnih metod raziskovanja. Tako so prav v Franciji popularizirali dosežke ženevske (de Saussurove) šole, ruske formalistične šole, češkega funkcionalizma itd. Največ informacij o ruski formalistični šoli je npr. prišlo k nam prek spisov T. Todorova in J. Kristeve. Dosti manj poročil je bilo o anglo-ameriških strukturalnih poskusih ali o danski (københavnski) lingvistični šoli. Šele pozneje so se v slovenski znanstveni publicistiki začela pojavljati tudi imena vzhodnoevropskega strukturalizma, na prvem mestu ime profesorja tartujske univerze Jurija Lotmana, pa Uspenskega, Proppa, Revzina, Kondratova, Segala, Slovaka Bakoša, Poljaka Slawiškega idr. Članki so bili s področja literarne vede, estetike in filozofije ter sociologije, manj pa so zadevali lingvistiko ali folkloristiko. Pojavili so se tudi prvi prevodi del, čeprav še vedno lahko na prste ene roke preštejemo njihove knjižne izdaje. Ena zadnjih so *Estetske razprave* Jana Mukafovškega, ki so v prevodu dr. Franeta Jermana izšle ob koncu lanskega leta pri Slovenski matici v Ljubljani.

Jan Mukafovský (1891–1975) je bil osrednji estetik in literarni teoretik praškega lingvističnega krožka. Ta je uradno nastal na prvem mednarodnem kongresu za fonetiko leta 1932 v Amsterdamu, čeprav je svo-

je teze objavil že 1929. leta, ko se je na prvem mednarodnem kongresu slavistov v Pragi formirala skupina z imenom Praški lingvistični krožek. Teze krožka so bile zasnovane že leto poprej (1928) na prvem mednarodnem kongresu lingvistov v Haagu. V obdobju 1928–38 je krožek redno izdajal *Dela (Travaux du Cercle Linguistique de Prague)*, ki so izhajala tudi pozneje, zlasti redno v drugem obdobju delovanja, po letu 1948. Jedro krožka so sestavljali Čehi; njegov »patriarh« je bil Vilém Mathesius, vodilni člani pa B. Havránek, J. Kořínek, J. Vachek, K. Horálek, J. Mukafovský, V. Skalička, B. Trnka, P. Trost. V zbornikih krožka so redno sodelovali tudi nečeški znanstveniki, predvsem A. Isačenko, N. Trubeckoj, R. Jakobson in S. Karcevski.

V lingvistiki je praški lingvistični krožek razvil Saussurove teorije in omogočil nadaljnji razvoj strukturalnega jezikoslovja. V literarni znanosti pa so nekateri člani krožka nadaljevali delo skupine OPOJAZ in ruskih formalistov, zlasti Tomaševskega, Tinjanova in Vinokura. Zvezni člen med obema skupinama je bil Roman Jakobson, ki je živel v Pragi. Četudi je poglavitno delo krožka potekalo na področju lingvistike, so se nekateri člani – Havránek, Kořínek, Vachek in Mathesius občasno, Mukafovský pa redno – lotevali problemov estetike, literarne teorije, poetike, stilistike in jezikovno-literarne kulture. Skušali so razmejiti temeljne kategorije, kot so jezik in govor, jezik in stil, pismenstvo, literarni jezik in poetični jezik, ter definirati jezikovno funkcijo, vrednoto in normo, funkcionalne plasti jezika in zvrstne stile ipd. Mukafovský je bil filozofsko izobražen estetik in literarni teoretik praškega krožka, ki je po vojni največ vplival na razvoj češkoslovaške, poljske in sovjetske literarne vede, četudi njegovi znanstveni dosežki danes še niso tako jasno razvidni kot dosežki drugih članov krožka, zlasti lingvistov (gl. npr. *Slovar praške lingvistične šole*, ki ga je leta 1960 izdal Josef Vachek). Izsledke češkoslovaškega funkcionalizma je